

Yttrande
2025-02-21

Nr 22 (SLK-2024-01033)

Yttrande angående – Remiss från Justitiedepartementet - Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20)

Sverigedemokraterna välkomnar förslaget och kan bara konstatera att vi än en gång får rätt i sak - men alldeles för sent. Lång tid av utebliven lagstiftning har orsakat många livsöden och onödigt lidande.

Äktenskapsinvandring har orsakat en inhuman press på barn till invandrare från klankulturer till att gifta sig med sina kusiner. Släkterna anammar klankulturen för att behålla egendomar, det egna blodet och kontrollen över klanen. Kusingiften är inte bara ett hälsoproblem, i kombination med klaner är det också ett demokratiproblem. Och trots att det funnits tungt vägande skäl att se över huruvida kusinäktenskap eller andra äktenskap mellan individer med nära släktband alls ska vara tillåtet eller erkännas i svensk rätt - har Socialdemokraterna i tidigare regeringsställning uttryckt sig tämligen oförstående kring problematiken kring kusingiften och konsekvent avfärdat förslagen på ett förbud.

Kusinäktenskap är direkt relaterat till den ansvarslösa migrationspolitik som flera partier i Göteborg och Sverige har vurnat för i decennier. De senaste årens uppmärksammade hedersrelaterade tvångsäktenskap och barngiftermål i Sverige har nästan alla rört sig om kusinäktenskap. Dessa arrangerade äktenskap och kusinäktenskap strider mot västerländska och svenska normer, där värderingar kring kvinnors fria val är rådande och synen på äktenskap som ett förbund i kärlek gäller. I takt med en stor migration från främmande kulturer har dessa fenomen dock kommit att bli allt vanligare i Sverige, vilket slutligen leder till ett direkt behov av att lagstifta i frågan.

I Danmark och Norge har myndigheterna sedan länge gett ut broschyrer om riskerna med kusinäktenskap samt lagt ut information på internets vårdguider – något som även Sverigedemokraterna i Göteborg regelbundet har yrkat på lokalt i kommunen sedan frågan kom upp lokalt 2020.

Grannländerna informerar sakligt via olika kanaler om att kusinäktenskap kan leda till att barnen blir handikappade. Man åberopar forskning som visar att risken för medfödda handikapp och sjukdomar är dubbelt så hög i kusinäktenskap och ännu högre om medfödda sjukdomar finns i familjen eller om ingifte förekommit i flera led dessförinnan. I Sverige och i Göteborg är detta beklagligt nog fortfarande en tabubelagd fråga, starkt omgärdad av rädsla.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-02-03

Ärendenummer SLK-2024-01033

Handläggare

Jeanette Stål

Telefon: 031 - 368 03 13

E-post: jeanette.stal@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Justitiedepartementet - Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remiss Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20), i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Justitiedepartementet.

Sammanfattning

Justitiedepartementet har 2024-11-06 översänt Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20) på remiss. Departementet önskar svar senast 2025-03-06.

I promemorian föreslås att ett förbud mot kusinäktenskap införs i äktenskapsbalken. Det föreslås att förbudet inte ska vara förenat med en möjlighet till dispens. Det föreslås vidare att det ska införas ett förbud mot äktenskap mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon (relationen syskonbarn och förälders syskon) samt att dispensmöjligheten för halvsyskon ska tas bort. Med motivet att motverka hedersförtryck i Sverige föreslås att utländska kusinäktenskap inte ska erkännas i Sverige oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Det föreslås att det ska finnas möjlighet att göra undantag från erkännandeförbudet vid synnerliga skäl.

De nya lagförslagen föreslås träda i kraft 2026-07-01.

Stadsledningskontoret ställer sig positiva till förslagen i sin helhet. Ett förbud mot kusinäktenskap kan hjälpa ungdomar i en hederskontext att stå emot föräldrars påtryckningar och för föräldrar att stå emot utländsk släkts påtryckningar om giftermål. Stadsledningskontoret välkomnar en stringent förbudslagstiftning gällande äktenskap mellan halvsyskon och en part och dennes förälders syskon och ser också positivt på att adoptivförhållanden jämföras med biologiska syskon. Stadsledningskontoret bedömer att erkännandeförbudet för utländska kusinäktenskap är positivt men att erkännandeförbud även ska omfatta barnäktenskap och månggifte.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Kommunen får inga nya uppdrag eller uppgifter utifrån förslagen. Om förslagen röstar igenom i riksdagen innebär det en utvidgad krets bland kommunens medborgare som inte får ingå äktenskap. Att sprida information om ny lagstiftning bland stadens berörda anställda eller till berörda brukare och medborgare bedöms kunna hanteras inom befintlig ram.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Förslaget om förbud mot kusinäktenskap kan förväntas leda till en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och stärka förutsättningarna att nå de jämställdhetspolitiska målen, enligt utredningens bedömning. Förslaget bedöms leda till positiva effekter för enskilda, i huvudsak för personer som lever under hedersförtryck men även andra som lever med en ofrihet att inte själv få välja sin äktenskapspartner. Förslaget kommer dock att innebära en begränsning för dem som befinner sig utanför en sådan kontext och vill gifta sig med en kusin.

När det gäller unionsrätten och Europakonventionen kommer de nya äktenskapshindren att innebära en inskränkning i enskildas rätt att ingå äktenskap. Utredningen bedömer att förslagen troligen leder till ett ökat antal äktenskap som vägras erkännande i Sverige. Ett vägrat erkännande kan innebära en inskränkning av enskildas rätt till familjeliv och fri rörlighet. Dessa inskränkningar bedöms dock som ändamålsenliga och proportionerliga utifrån syftet med förslagen och dessas närmare utformning.

Den slopade dispensen för helsyskon till följd av adoptionsförhållande att ingå äktenskap innebär att likställningsprincipen – att adopterade barn ska jämföras med biologiska barn – får större genomslag i svensk rätt. Det förväntas leda till positiva effekter för enskilda som omfattas av bestämmelsen.

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömningar och ser även att ett förbud kan medföra stigmatisering av personer som lever i kusinäktenskap idag, eller av barn till föräldrar som är kusiner. Stadsledningskontoret menar dock att de inskränkningar och eventuella negativa konsekvenser som lagförslagen kan leda till inte motiverar att avstå från att öka skyddet för de som riskerar att med olika nivåer av tvång och övertalning giftas bort med en kusin.

Bilagor

1. Sammanfattning av Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar Ds 2024:20
2. Förslag på Göteborgs Stads yttrande

Ärendet

Justitiedepartementet har skickat Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar Ds 2024:20 på remiss. Remissen inkom 2024-11-06 och ska besvaras senast 2025-03-06.

Beskrivning av ärendet

Beredning av ärendet

Remisstiden har inte medgivit underremittering till nämnd, stadsledningskontoret har därför valt remittera ärendet för förvaltningssvar till socialförvaltning Centrum och socialförvaltning Nordost. Socialförvaltning Nordost valde att avstå från svar. Socialförvaltning Centrums synpunkter redovisas sammanfattat under rubriken Inkomna synpunkter.

Uppdraget

Utredningens uppdrag har varit att ta fram ett förslag till förbud mot äktenskap mellan kusiner. Syftet med uppdraget är att skapa en reglering som motverkar hedersförtryck och äktenskap som ingås till följd av påtryckningar eller annan påverkan. Utredaren ska bedöma om särskilda regler om äktenskapsskillnad bör gälla om ett äktenskap har ingåtts mellan kusiner trots att det inte är tillåtet, och ta ställning till vilken verkan kusinäktenskap som har ingåtts i ett annat land bör ha i Sverige. Därtill ska utredaren överväga om reglerna om äktenskap mellan andra nära släktingar bör ändras och, oberoende av vad utredaren kommer fram till, lämna förslag på hur äktenskap med halvsyskon och med föräldrars syskon kan förbjudas. I uppdraget har även ingått att redovisa vilka medicinska risker det finns för barn vars föräldrar är kusiner.

Gällande rätt

Enligt gällande rätt finns det hinder mot äktenskap mellan dem som är släkt i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Halvsyskon och helsyskon till följd av adoptionsförhållande har möjlighet att ingå äktenskap efter tillstånd från länsstyrelsen. Övriga släktskap omfattas inte av några äktenskapshinder. Det är alltså tillåtet för kusiner att ingå äktenskap. Äktenskap får även ingås mellan dem av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon (syskons avkomling), till exempel en kvinna och hennes farbror.

Utländska äktenskap erkänns som huvudregel inte i Sverige om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha omfattats av hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Det innebär att utländska kusinäktenskap i dag erkänns här i landet. Detsamma gäller äktenskap med ett syskons avkomling.

Äktenskapshindren avseende ålder, släktskap i rätt upp- och nedstigande led eller helsyskon, samt månggifte är indispensabla, det vill säga några undantag kan inte göras. Om ett äktenskap skulle ingås i strid mot något äktenskapshinder är det inte ogiltigt. Äktenskapet gäller alltså och har rättsverkningar men kan upplösas genom omedelbar äktenskapsskillnad. Om en vigsel däremot inte skett i enlighet med de formkrav som föreskrivs i 4 kap. 2 § äktenskapsbalken, eller om vigselförrättaren var obehörig, är vigselförrättningen ogiltig och något äktenskap kommer inte till stånd.

Sedan 2014 råder totalförbud mot barnäktenskap i Sverige sedan möjligheten att söka dispens för personer under 18 år togs bort. I normalfallet erkänns heller inte dylika äktenskap som ingåtts i utlandet. För att öka skyddet mot barnäktenskap är även vilseledande till äktenskapsresa förbjudet och sedan 2020 finns den särskilda bestämmelsen om barnäktenskapsbrott. Straffbestämmelsen innebär ett utökat skydd för barn genom att omfatta påtryckningar som görs för att förmå barnet att gifta sig, oavsett relation till barnet och oavsett om det används tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet eller inte. Det finns för närvarande förslag att även kriminalisera underlåtenhet att avslöja eller förhindra barn- och tvångsäktenskap.

Brottet äktenskapstvång innebär att en person förmår en annan person att ingå äktenskap mot sin vilja genom olaga tvång. Det kan ske till exempel genom våld eller hot om brottslig gärning eller genom att utnyttja dennes utsatta belägenhet. Med utnyttjande av utsatt belägenhet avses dels olika situationer där gärningspersonen utnyttjar att offret befinner sig i en beroendeställning, dels situationer där gärningspersonen utnyttjar förhållanden som att offret lever under ekonomiskt svåra förhållanden, lever i flyktingskap, befinner sig i vanmakt, har en intellektuell funktionsnedsättning eller någon sjukdom eller är beroende av narkotika.

Informella och haltande äktenskap

Informella äktenskap är sådana som ingås enligt religiösa eller kulturella normer genom antingen en ceremoni eller enbart genom att parterna sammanlever. Dessa uppfyller inte de juridiska formkraven men kan för parterna i allt väsentligt ändå innebära att ”vara gift”. Haltande äktenskap är de som erkänns i ett land men inte ett annat. Personer som är skilda enligt svensk rätt kan enligt regler och sedvänjor inom den egna etniska eller religiösa gruppen ändå anses vara gifta.

Förekomsten av kusinäktenskap i Sverige

2010 undersöktes förekomsten av kusinäktenskap bland svenskfödda personer med svenska föräldrar utifrån uppgifter i det så kallade flergenerationsregistret. I ålderskategorin 20-39 år kunde konstateras ett femtiotal äktenskap mellan kusiner i Sverige. Det motsvarade vid tidpunkten 1 av 10 000 äktenskap/parbildningar i denna åldersgrupp. För att avgöra om ett barn har föräldrar som är kusiner behövs uppgifter om föräldrarnas far- och morföräldrar. Det innebär att det behövs information om fyra generationer, barnet inräknat. Detta gör att bara barn födda de senaste decennierna med svensk bakgrund i flera generationer hittas vid sökning i flergenerationsregistret. 2024 undersöktes hur många personer det finns i registret som har föräldrar som är kusiner. Totalt 353 personer med föräldrar som är kusiner identifierades. Det ska dock betonas att resultatet endast omfattar en mycket begränsad andel av befolkningen utifrån registrets förutsättningar. Utredningen bedömer att det inte går att fastslå hur många kusinäktenskap som finns i Sverige idag.

Medicinska risker för barn vars föräldrar är kusiner

Vid Högskolan i Skövde pågår ett forskningsprojekt som kartlägger i vilken utsträckning kusinäktenskap förekommer i Sverige. Forskargruppen konstaterar att det under senare år har invandrat ett stort antal personer till Sverige från länder med traditioner av kusinäktenskap och att det i sig innebär en betydande risk för ökning av så kallade autosomt recessiva sjukdomar bland befolkningen. Utredningen bedömer förvisso att det finns en ökad risk för sjukdom och funktionsnedsättning hos barn vars föräldrar är kusiner. Risken ökar ju fler generationer i en släkt som gifter sig med kusiner. De medicinska riskerna har dock inte bedömts tillräckligt för att motivera ett förbud mot kusinäktenskap.

Kusinäktenskaps koppling till hederskultur

Utredningen har haft i uppdrag att utreda vilken roll kusinäktenskap spelar i sammanhang där hedersförtryck förekommer. Utredningen visar på att kusinäktenskap är en vanlig företeelse i en hederskontext och att det finns tecken på att dessa äktenskap blivit vanligare under de senaste tio åren. Inom släktbaserade kriminella nätverk kan kusinäktenskap användas för att upprätthålla och utöka nätverkens makt och kontroll i samhället. När det gäller brotten äktenskapstvång är det en relativt stor andel som avser kusinäktenskap.

Kusinäktenskapen bedöms kunna stärka kollektivet och kan medföra en större isolering, kontroll och även våld mot framför allt kvinnorna genom att det blir svårare att lämna äktenskapet då två familjer samarbetar för att paret ska hålla ihop. Personer med funktionsnedsättning, särskilt de med intellektuell funktionsnedsättning, löper en förhöjd risk att giftas bort med en kusin. Många kusinäktenskap planeras av de vuxna redan när barnen är mycket små och barnen lär sig från barnsben att de är bortlovade till sin kusin. Ibland ingås äktenskapet genom religiösa ritualer innan 18-årsdagen för att sedan bli civilrättsligt bindande efter barnen fyllt 18 år. Det finns med andra ord en koppling mellan barnäktenskap och kusinäktenskap.

När det gäller orsakerna till att man gifter sig med en kusin kan det också vara så att det sker av fri vilja. Även kusiner kan bli kära i varandra eller av annan anledning välja att gifta sig. I intervjuer som utredningen tagit del av har personer med egna erfarenheter av kusinäktenskap berättat att ett sådant äktenskap kan upplevas tryggt eftersom man redan tillhör samma släkt och det kan finnas en struktur kring att lösa problem och att ge stöd inom släkten.

Utifrån det samlade underlag som har inhämtats bedömer utredningen att kusinäktenskap inte sällan är arrangerade på så sätt att valet av partner är en angelägenhet för flera i stället för ett i grunden individuellt val samt att det kan finnas krav och förväntningar på att familjens, släktens eller ett större kollektivs intressen sätts före individens.

Utredningens bedömningar

Utredningen menar att det trots lagstiftningsåtgärder och andra insatser förekommer att unga utsätts för hedersförtryck, tvång och andra påtryckningar i samband med ingående av äktenskap. Ytterligare åtgärder behöver vidtas för att motverka detta. Vidare bedömer utredningen att det vid kusinäktenskap finns en särskild risk för att framför allt flickor och kvinnor, men även andra, utsätts för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet. Detta kan på flera sätt få negativa konsekvenser för de berörda. Sedvänjor innefattande kusin- och andra släktbaserade äktenskap kan även få negativa konsekvenser i ett vidare samhällsligt perspektiv.

Utredningen bedömer att det finns en ökad risk för sjukdom och funktionsnedsättning hos barn vars föräldrar är kusiner. Risker ökar ju fler generationer i en släkt som gifter sig med kusiner. Det uppskattas att andelen barn i världen som föds med en medfödd allvarlig sjukdom eller missbildning är mellan 3 och 4 procent, däribland ärftliga så kallade autosomalt recessiva sjukdomar. För barn vars föräldrar är kusiner anges en fördubblad risk att drabbas i förhållande till befolkningen i stort, det vill säga en risk om cirka 6-8 procent. I sammanhanget har dock framhållits att riskerna på befolkningsnivå måste betraktas som låga och att antalet faktiska sjukdomsfall till följd av kusinäktenskap i Sverige är få. Utredningen betonar också omständigheten att äktenskap inte är en förutsättning för par att kunna skaffa barn, varför det kan ifrågasättas om ett äktenskapshinder är rätt åtgärd för att motverka genetiska sjukdomar hos barn. Sammantaget har de medicinska riskerna inte bedömts tillräckliga för att motivera ett förbud mot kusinäktenskap.

Utredningens förslag

Förslag: Äktenskap ska inte kunna ingås mellan dem som är släkt med varandra på så sätt att den ena har en förälder som är syskon till någon av den andras föräldrar (kusiner).

Förbudet ska inte förenas med en möjlighet till dispens

Kusinäktenskap är inte sällan arrangerade och det finns krav och förväntningar på att familjens, släktens eller ett större kollektivs intressen sätts före individens. Sedvänjor innefattande kusinäktenskap har också en koppling till hedersförtryck.

Mot denna bakgrund görs bedömningen att ett förbud mot kusinäktenskap kan bidra till att motverka hedersförtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap. Ett förbud bedöms enligt utredningen underlätta för personer som utsätts för påtryckningar att våga ifrågasätta och säga nej till familjens önskemål och kan verka som komplement till den straffrättsliga regleringen om äktenskapstvång. Utredningen bedömer vidare att ett förbud mot kusinäktenskap kan få positiva effekter i ett vidare perspektiv, framför allt när det gäller jämställdhet och integration av personer med utländsk bakgrund. Det kan också antas bidra till att motverka kollektiva samhällsstrukturer och i förlängningen ha en brottsförebyggande effekt, bland annat när det gäller hedersrelaterad brottslighet.

Ett förbud mot kusinäktenskap bör komma till uttryck genom ett tillägg i bestämmelserna om äktenskapshinder i 2 kap. 3 § äktenskapsbalken. Förbudet bör inte vara förenat med en dispensmöjlighet.

Förslag: Äktenskap ska inte kunna ingås mellan dem av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon

När det gäller äktenskap mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon, har det visserligen inte framkommit att sådana äktenskap förekommer i någon nämnvärd utsträckning, varken i hederskontexter eller i andra sammanhang. Eftersom sådana äktenskap innebär ett ännu närmare släktskap än det mellan kusiner, för vilket ett förbud föreslås, framstår det dock som den mest ändamålsenliga och konsekventa regleringen att ett förbud även omfattar sådana äktenskap.

Det föreslås därför att det ska införas ett förbud mot äktenskap mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon och att ett tillägg om detta görs i bestämmelserna om äktenskapshinder i 2 kap. 3 § äktenskapsbalken. Förbudet ska inte vara förenat med dispens.

Förslag: Dispensmöjligheten för äktenskap mellan halvsyskon ska tas bort

Det har tidigare funnits ett absolut hinder mot äktenskap för halvsyskon. Den nuvarande dispensmöjligheten infördes i samband med en översyn av reglerna om äktenskapshinder i början av 1970-talet. Förslagen i promemorian innebär att det ska införas ett äktenskapshinder för kusiner och för dem av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon. Dessa äktenskapshinder ska inte vara förenade med en dispensmöjlighet. En konsekvent reglering bedöms vara att det inte heller finns något dispensförfarande för halvsyskon, som utgör ett ännu närmare släktskap.

Förslag: Dispensmöjligheten när det gäller ingående av äktenskap mellan dem som till följd av en adoption anses som helsyskon ska tas bort. Det föreslagna äktenskapshindret för kusiner och dem av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon ska gälla även i adoptivförhållanden.

I promemorian föreslås att dispensmöjligheten för halvsyskon att ingå äktenskap tas bort. Förslaget innebär att det alltså kommer att gälla ett absolut förbud mot äktenskap mellan syskon, oavsett om det är fråga om hel- eller halvsyskon. Detta kommer även att gälla för den som har adopterats i förhållande till hans eller hennes biologiska syskon. Det finns inte några bärande skäl för att upprätthålla en annan ordning när det gäller syskon till följd av en adoption.

Förslag: Utländska äktenskap mellan kusiner och mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon ska inte erkännas i Sverige. Förbudet att erkänna sådana äktenskap ska gälla oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns hinder mot äktenskapet enligt svensk lag

För att motverka kringgående av äktenskapshinder finns sedan 2004 bestämmelser i lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL) som innebär att äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag i vissa fall inte erkänns i Sverige.

Utredningen bedömer att ett erkännandeförbud för kusinäktenskap bör vara generellt och omfatta alla kusinäktenskap, oavsett parternas anknytning till Sverige vid ingåendet av äktenskapet. Enligt den nuvarande lydelsen av 1 kap. 8 a § första stycket IÄL erkänns inte ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag i Sverige om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Utredningen föreslår att det nya erkännandeförbudet ska gälla även för utländska äktenskap som ingås *före* ikraftträdandet. Utredningen föreslår att undantag från erkännandeförbudet ska kunna göras om det finns synnerliga skäl. Regleringen tar sikte på att det i situationer där ett nekat erkännande skulle få orimliga eller allvarliga konsekvenser för en enskild ska finnas möjlighet att erkänna ett äktenskap som annars inte är tillåtet i Sverige och därmed uppfylla Sveriges åtagande enligt de mänskliga rättigheterna såsom de uttrycks bland annat i Europakonventionen. Synnerliga skäl är avsedd att tillämpas mycket restriktivt. Bedömning av vad som kan utgöra synnerliga skäl har överlämnats till rättstillämpningen att avgöra. När det gäller andra hinder mot äktenskap enligt första punkten, det vill säga barnäktenskap och månggiften, avser erkännandeförbudet fortfarande endast sådana äktenskap som vid tidpunkten för äktenskapets ingående omfattades av hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Inkomna synpunkter

Socialförvaltning Centrum ställer sig positiva till samtliga lämnade förslag.

Förvaltningen delar bedömningen att ett förbud mot kusinäktenskap kan motverka hedersrelaterat våld och förtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap och anser att förslaget om ett förbud mot kusinäktenskap är bra. Förvaltningen bedömer att ett förbud gällande kusinäktenskap sänder ut signaler till samhället om icke önskvärda relationer och bidrar därmed till att förändra normer och värderingar kring fenomenet. Detta bedöms på sikt kunna leda till att även kusinäktenskap i enlighet med traditionella eller religiösa normsystem minskar. Ett förbud mot kusinäktenskap kan hjälpa personer bosatta i Sverige, som utsätts för påtryckningar från släkt och nätverk i hemlandet om att deras barn ska gifta sig med sin kusin, att stå emot dessa påtryckningar då de kan hänvisa till att det finns ett förbud.

Vad gäller förslaget om ett nekat erkännande av ett utländskt kusinäktenskap eller av äktenskap mellan ett syskon och syskons avkomling bedömer förvaltningen att det kan få negativa rättsverkningar särskilt vad gäller makarnas inbördes ekonomiska förhållanden. Förvaltningen delar dock utredningens uppfattning om att de intressen som förbudet är avsett att skydda, det vill säga frihet från hedersrelaterat våld och förtryck samt annat tvång och ofrihet i samband med ett äktenskaps ingående, väger tyngre än de eventuella negativa konsekvenser som ett erkännandeförbud kan leda till för de berörda individerna. Förvaltningen bedömer också att förslaget kan få konsekvensen att färre personer som är gifta med sin kusin önskar flytta till Sverige och att invandringen från länder med hög andel kusinäktenskap minskar. En minskad invandring leder till lägre kostnader för etablering och integration i Sverige, samtidigt som tillgången till arbetskraft på den svenska arbetsmarknaden försämrars. Förvaltningen bedömer vidare att ett förbud mot kusinäktenskap på kort sikt kan leda till stigmatisering av individer som lever i den typen av äktenskap.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret ser positivt på förslagen och delar generellt utredningens bedömningar.

Ett förbud mot kusinäktenskap kan hjälpa ungdomar i en hederskontext att stå emot föräldrars påtryckningar och för föräldrar att stå emot utländsk släkts påtryckningar om giftermål. Det finns en kvarvarande risk att traditionella och religiösa giftermål ändå ingås och att personer vigs i länder där kusingiften tillåts, eller att andra släktingar, som sysslingar väljs i stället.

Ett fortsatt aktivt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och för rätten att fritt välja sin partner är därför lika viktigt även efter en eventuell lagändring. Ett förbud bedöms medföra förändrade attityder och värderingar kring kusingiften på lång sikt och det finns därför möjlighet att även de traditionella och religiösa äktenskapen mellan kusiner minskar över tid. Ett förbud kan också medföra stigmatisering av personer som lever i kusinäktenskap idag, eller av barn till föräldrar som är kusiner. De medicinska riskerna för barn till kusiner kvarstår eftersom de sexuella relationerna inte förbjudits. Stadsledningskontoret bedömer dock att det föreslagna förbudet av kusinäktenskap bör leda till en minskning av antalet barn som föds till kusiner eftersom sedvänjan praktiseras i kulturer där äktenskapet är en förutsättning för sexuella relationer och barnafödande.

Stadsledningskontoret bedömer att ett förbud, inklusive ett erkännandeförbud, kan leda till minskad invandring från länder med hög andel äktenskap mellan kusiner. Det går inte att på förhand bedöma hur många arbetsföra individer per år det kan röra sig om då tillförlitlig statistik om hur många som lever i kusinäktenskap idag saknas, men det kan komma att påverka framtida kompetensförsörjning.

Stadsledningskontoret välkomnar en stringent förbudslagstiftning gällande äktenskap mellan halvsyskon och en part och dennes förälders syskon och ser också positivt på att adoptivförhållanden jämföras med biologiska syskon.

Stadsledningskontoret bedömer att erkännandeförbudet för utländska kusinäktenskap är positivt men att erkännandeförbud även ska omfatta andra äktenskap som nu är förbjudna i Sverige. Utredningen klargör att en bestämmelse som inte erkänner utländska kusinäktenskap, oavsett när i tiden de ingicks, inte påverkar erkännande av utländska barnäktenskap och månggiften. Erkännandeförbudet för dessa äktenskap gäller endast sådana som vid tidpunkten för giftermålet omfattades av hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Om ett erkännandeförbud som gäller bakåt i tiden införs enbart för utländska kusinäktenskap skickar det signalen att dessa äktenskap motiverar hårdare och strängare ingripanden från statens sida än till exempel utländska barnäktenskap. Detta menar stadsledningskontoret skapar en omotiverad diskrepans i lagstiftningen. För att uppnå syftet att skydda barn från våld och tvång borde därför erkännandeförbudet omfatta även barnäktenskap och månggiften. Stadsledningskontoret vill därför betona vikten av att utvidga erkännandeförbudet att gälla även för dessa utländska äktenskap oavsett när i tiden de ingicks.

Sammantaget bedömer stadsledningskontoret att förslagets möjlighet att motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck generellt, och äktenskap som ingås på ofria grunder specifikt, vida överstiger de negativa effekter förslagen kan leda till för vissa individer.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Gällande rätt

Enligt gällande rätt finns det hinder mot äktenskap mellan dem som är släkt i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Halvsyskon och helsyskon till följd av adoptionsförhållande har möjlighet att ingå äktenskap efter tillstånd från länsstyrelsen. Övriga släktskap omfattas inte av några äktenskapshinder. Det är alltså tillåtet för kusiner att ingå äktenskap. Äktenskap får även ingås mellan dem av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon (syskons avkomling), t.ex. en kvinna och hennes farbror.

Utländska äktenskap erkänns som huvudregel inte i Sverige om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha omfattats av hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Det innebär att utländska kusinäktenskap i dag erkänns här i landet. Detsamma gäller äktenskap med ett syskons avkomling.

Uppdraget

Uttredaren har getts i uppdrag att ta fram ett förslag till förbud mot äktenskap mellan kusiner. Syftet är att skapa en uppdaterad och ändamålsenlig reglering som motverkar hedersförtryck och äktenskap som ingås till följd av påtryckningar eller annan påverkan.

Uttredaren ska inhämta faktaunderlag om orsaker till och effekter, såväl medicinska som samhälleliga, av kusinäktenskap och, i den mån det behövs för uppdraget, äktenskap mellan andra nära släktingar. I uppdraget ingår att analysera behovet av och förutsättningarna för ett förbud mot kusinäktenskap och att lämna förslag till ett förbud mot kusinäktenskap i äktenskapsbalken.

Uttredaren ska bedöma om särskilda regler om äktenskapsskillnad bör gälla om ett äktenskap har ingåtts mellan kusiner trots att det

inte är tillåtet och ta ställning till vilken verkan kusinäkenskap som har ingåtts i ett annat land bör ha i Sverige.

Dessutom ska utredaren överväga om reglerna om äktenskap mellan andra nära släktingar bör ändras och, oberoende av vad utredaren kommer fram till, lämna förslag på hur äktenskap med halvsyskon och med föräldrars syskon kan förbjudas.

Ett förbud mot kusinäkenskap

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst flickor och kvinnor men även andra, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld i syfte att upprätthålla gemensamma normer och värderingar. Det handlar bl.a. om krav på giftermål och val av äktenskapspartner. Även utanför en tydlig hederskontext kan arrangerade äktenskap förekomma med inslag av påverkan från familj och släktingar. Trots lagstiftningsåtgärder och andra insatser är tvång och andra påtryckningar i samband med ingående av äktenskap fortfarande ett problem i Sverige. Detta gäller särskilt för unga som lever i sammanhang med hedersnormer och oskuldskrav före äktenskap. Mot denna bakgrund är det tydligt att ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Det är inte möjligt att utifrån offentliga register få några heltäckande uppgifter om släktskap mellan makar som bor i Sverige, i vart fall inte på befolkningsnivå. Det går alltså inte att säga hur många personer i Sverige som är gifta med en kusin. Inhämtat underlag talar dock för att kusinäkenskap historiskt sett har förekommit i mycket begränsad omfattning i landet. Under de senaste decennierna har det skett demografiska förändringar i Sverige. Bland annat har inflyttningen ökat från andra länder där kusinäkenskap är vanligt förekommande, framför allt från Mellanöstern, Asien och Afrika. En slutsats som bör kunna dras är att den ökade inflyttningen från sådana länder också har inneburit en ökning av antalet kusinäkenskap i Sverige.

Det har framkommit att kusinäkenskap utövas som ett inslag i vissa traditioner och sedvänjor. Äktenskap i sådana sammanhang är inte sällan arrangerade på så sätt att valet av partner är en angelägenhet för flera och att det finns krav och förväntningar på att familjens, släktens eller ett större kollektivs intressen sätts före individens. Det

har också framkommit att kusinäkterskap förekommer i samband med utövande av hedersnormer. Vid många av de kontakter som förekommit med organisationer som verkar mot hedersförtryck har förmedlats att kusinäkterskap ofta är förenade med tvång eller olika grader av ofrihet. Kusinäkterskap beskrivs ha ett samband med efterlevande av ett oskulds- och kyskhetsideal för flickor och kvinnor som lever i en hederskontext och bidra till att stärka hedersnormer och underlätta kontroll av flickor och kvinnor. Mot denna bakgrund görs i promemorian bedömningen att det vid kusinäkterskap finns en särskild risk för att flickor och kvinnor, men även andra, utsätts för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet.

I uppdraget har även ingått att redovisa vilka medicinska risker det finns för barn vars föräldrar är kusiner. Bedömningen har gjorts att det finns en ökad risk för sjukdom och funktionsnedsättning hos barn vars föräldrar är kusiner. Detta förhållande har dock i sig inte bedömts tillräckligt för att motivera ett förbud mot kusinäkterskap.

I promemorian föreslås att ett förbud mot kusinäkterskap införs i äktenskapsbalken. Ett sådant förbud bedöms kunna bidra till att motverka hedersförtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap och utgöra ett komplement till andra åtgärder på området. Det föreslås att förbudet inte ska vara förenat med en möjlighet till dispens. Bedömningen görs att ett dispensförfarande skulle få till följd att ett förbud mot kusinäkterskap inte blir en tillräckligt effektiv åtgärd för att uppnå det avsedda syftet med lagstiftningen.

För det fall ett kusinäkterskap skulle ingås trots förbudet föreslås att en make ska ha rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Talan om äktenskapsskillnad ska i dessa fall även kunna föras av allmän åklagare.

Hinder mot äktenskap mellan andra nära släktingar

I uppdraget har även ingått att överväga äktenskapshinder mellan andra nära släktingar. I detta sammanhang har framkommit att äktenskap mellan sysslingar är vanligt förekommande i delar av världen och att sådana äktenskap även förekommer i hederskontexter i Sverige. Det bedöms dock att ett förbud mot äktenskap som omfattar sysslingar skulle vara en alltför långtgående inskränk-

ning. Detsamma gäller äktenskap mellan en kusin och en annans kusins barn. Det förslås därför inte att dessa släktskap ska omfattas av något äktenskapshinder.

När det gäller äktenskap mellan syskon och syskons avkomling har det inte framkommit att sådana äktenskap förekommer i någon nämnvärd utsträckning, varken i hederskontexter eller i andra sammanhang. Eftersom sådana äktenskap innebär ett ännu närmare släktskap än det mellan kusiner, för vilket ett förbud föreslås, görs bedömningen att den mest ändamålsenliga och konsekventa regleringen är att ett förbud även omfattar sådana äktenskap. Det föreslås därför att det ska införas ett förbud mot äktenskap mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andras syskon.

Redovisat underlag talar för att det i Sverige är mycket ovanligt att äktenskap ingås mellan halvsyskon eller mellan dem som till följd av adoptionsförhållande är att anse som helsyskon. I konsekvens med det föreslagna förbudet mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar föreslås att dispensmöjligheten för äktenskap mellan halvsyskon och mellan helsyskon till följd av adoptionsförhållande tas bort.

Erkännande av utländska äktenskap

Bedömningen att det vid kusinäktenskap finns en särskild risk för att flickor och kvinnor, men även andra, utsätts för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet gör sig inte gällande bara när ett äktenskap ingås i Sverige utan även i fråga om utländska äktenskap. Detta står till en början klart i situationer där parterna har en anknytning till Sverige, t.ex. på grund av att de bor och har sin hemvist här, men av olika anledningar ändå väljer att resa utomlands och ingå äktenskapet där. För det fall utländska kusinäktenskap erkänns, skulle ett äktenskapshinder i svensk lag i dessa fall med lätthet kunna kringgå. Även i situationer där parterna vid tidpunkten för ingåendet av äktenskapet inte hade någon direkt anknytning till Sverige finns ett intresse att motverka hedersförtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap.

För att på ett effektivt sätt kunna motverka hedersförtryck i Sverige föreslås att utländska kusinäktenskap inte ska erkännas här i landet. Erkännandeförbudet ska vara generellt och omfatta alla

kusinäktenskap, oavsett makarnas anknytning till Sverige vid tidpunkten för äktenskapets ingående. Detsamma ska gälla för utländska äktenskap mellan syskon och syskons avkomling. Erkännandeförbudet ska gälla oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Det ska alltså som huvudregel gälla även utländska äktenskap som har ingåtts före lagens ikraftträdande.

För att undvika orimliga konsekvenser för de personer som berörs och för att leva upp till Sveriges europarättsliga åtaganden föreslås att det ska finnas möjlighet att göra undantag från erkännandeförbudet vid synnerliga skäl.

Ikraftträdande- och övergångsregler

Utredaren föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026. När det gäller äktenskap som ingås enligt svensk lag ska äldre bestämmelser gälla för ett äktenskap som har ingåtts före ikraftträdandet eller som ingås efter ikraftträdandet med stöd av ett tillstånd som har meddelats före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser ska också gälla om en ansökan om tillstånd har kommit in till länsstyrelsen före ikraftträdandet och prövningen sker efter ikraftträdandet.

För äktenskap som ingås enligt utländsk lag ska äldre bestämmelser om erkännande gälla för äktenskap som har registrerats av Skatteverket i folkbokföringsdatabasen före ikraftträdandet.

Datum: 2025-01-31

Ärendenummer: SLK-2024-01033

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: JU.L2@regeringskansliet.se.

Diarienummer: Ju2024/02261

Göteborgs Stads yttrande över Remiss från Justitiedepartementet - Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar

Göteborgs Stad ser positivt på förslagen och delar generellt utredningens bedömningar.

Ett förbud mot kusinäktenskap kan hjälpa ungdomar i en hederskontext att stå emot föräldrars påtryckningar och för föräldrar att stå emot utländsk släkts påtryckningar om giftermål. Det finns en kvarvarande risk att traditionella och religiösa giftermål ändå ingås och att personer vigs i länder där kusingiften tillåts, eller att andra släktingar, som sysslingar väljs i stället. Ett fortsatt aktivt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och för rätten att fritt välja sin partner är därför lika viktigt även efter en eventuell lagändring. Ett förbud bedöms medföra förändrade attityder och värderingar kring kusingiften på lång sikt och det finns därför möjlighet att även de traditionella och religiösa äktenskapen mellan kusiner minskar över tid. Ett förbud kan också medföra stigmatisering av personer som lever i kusinäktenskap idag, eller av barn till föräldrar som är kusiner. De medicinska riskerna för barn till kusiner kvarstår eftersom de sexuella relationerna inte förbjudits. Göteborgs Stad bedömer dock att det föreslagna förbudet av kusinäktenskap bör leda till en minskning av antalet barn som föds till kusiner eftersom sedvänjan praktiseras i kulturer där äktenskapet är en förutsättning för sexuella relationer och barnafödande.

Göteborgs Stad bedömer att ett förbud, inklusive ett erkännandeförbud, kan leda till minskad invandring från länder med hög andel äktenskap mellan kusiner. Det går inte att på förhand bedöma hur många arbetsföra individer per år det kan röra sig om då tillförlitlig statistik om hur många som lever i kusinäktenskap idag saknas, men det kan komma att påverka framtida kompetensförsörjning.

Göteborgs Stad välkomnar en stringent förbudslagstiftning gällande äktenskap mellan halvsyskon och en part och dennes förälders syskon och ser också positivt på att adoptivförhållanden jämföras med biologiska syskon.

Göteborgs Stad bedömer att erkännandeförbudet för utländska kusinäktenskap är positivt men att erkännandeförbud även ska omfatta andra äktenskap som nu är förbjudna i Sverige. Utredningen klargör att en bestämmelse som inte erkänner utländska kusinäktenskap, oavsett när i tiden de ingicks, inte påverkar erkännande av utländska barnäktenskap och månggiften. Erkännandeförbudet för dessa äktenskap gäller endast sådana som vid tidpunkten för giftermålet omfattades av hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Om ett erkännandeförbud som gäller bakåt i tiden införs enbart för utländska

kusinäktenskap skickar det signalen att dessa äktenskap motiverar hårdare och strängare ingripanden från statens sida än till exempel utländska barnäktenskap. Detta menar Göteborgs Stad skapar en omotiverad diskrepans i lagstiftningen. För att uppnå syftet att skydda barn från våld och tvång borde därför erkännandeförbudet omfatta även barnäktenskap och månggiften. Göteborgs Stad vill därför betona vikten av att utvidga erkännandeförbudet att gälla även för dessa utländska äktenskap oavsett när i tiden de ingicks.

Sammantaget bedömer Göteborgs Stad att förslagets möjlighet att motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck generellt, och äktenskap som ingås på ofria grunder specifikt, vida överstiger de negativa effekter förslagen kan leda till för vissa individer.

Göteborgs kommunstyrelse